

4. Chandler H. M., Deming S. O. Game localization handbook. Jones & Bartlett Learning, LLC, 2011. 376 p.
5. Honeywood R., Fung J. Best practices for game localization. *Igda*. URL: <https://igda.org/resources-archive/best-practices-for-game-localization/> (date of access: 27.11.2023).
6. Mangiron C. Game on! Burning issues in game localisation. *Journal of audiovisual translation*. 2018. Vol. 1, No. 1. P. 122–138. URL: <https://doi.org/10.47476/jat.v1i1.48> (date of access: 27.11.2023).
7. O'Hagan M., Mangiron C. Game localisation: unleashing imagination with 'restricted' translation. *JoSTrans*. URL: https://www.jostrans.org/issue06/art_ohagan_spare.php (date of access: 27.11.2023).
8. The free dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (date of access: 27.11.2023).

Олена Кресан

кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ВАСИЛЬ ЄРОШЕНКО: УКРАЇНСЬКИЙ, КИТАЙСЬКИЙ ЧИ ЯПОНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК?

Грудень, безперечно, є найкращим часом для розгляду питань, пов'язаних із творчістю Василя Яковича Єрошенка, адже легендарний поет, прозаїк, драматург, публіцист, педагог, музикант, етнограф, есперантист, поліглот і гуманіст народився 31 грудня 1889 р., за старим стилем (13 січня 1890 р. за новим), і помер 23 грудня 1952 р.

Українська культура почала повертати майже втрачену пам'ять про його непересічну особистість у 60-х роках минулого століття. У 1966 р. з'явилися згадки про В. Єрошенка в українській періодиці [2], а в 1969 р. під назвою «Квітка справедливості» побачила світ перша збірка його творів українською мовою, у перекладі Н. М. Гордієнко-Андріанової [1].

Існує низка причин, з яких письменник, котрий вважав себе українцем і походив з української родини, писав та видавав свої твори іншими мовами. Почати слід із того, що в чотирирічному віці Василь тяжко захворів і внаслідок ускладнень хвороби повністю втратив зір. З часом у хлопчика розвинулися здібності до музики, проте батьки не були в змозі дати синові належне навчання в селі, тож єдиною можливістю для нього отримати освіту була школа-інтернат для сліпих дітей. Такий навчальний заклад для різночинців існував на той час у Москві, куди рідні й відвезли дев'ятирічного Василя. Там незрячих дітей навчали читати за системою Брайля, спонукали опановувати різні ремесла та основи музики [там само, с. 9-10].

З 1908 р. Єрошенко грає на скрипці в оркестрі сліпих. У 1911 р. на його музичну гру звертає увагу відома есперантистка та вчителька іноземних мов Анна Шарапова. Познайомившись із юнаком, вона переконує його вивчити мову есперанто з тим, щоб поїхати до Лондона і вдосконалювати мистецтво музичної гри в академії для незрячих. Виявившись дуже здібним учнем, сліпий музикант швидко засвоює основи есперанто і невдовзі вирушає до Лондона без супроводу [там само, с. 10-12]. Зелена зірка, що є символом есперанто, стає запорукою його безпеки, оскільки в Берліні, Кельні, Брюсселі, Кале та Лондоні його впізнають на вокзалах та допомагають йому подорожувати есперантисти, яким попередньо написала, організувавши живу естафету, А.М. Шарапова.

У столиці Великої Британії Єрошенко продовжує вивчати есперанто та доволі швидко опановує англійську мову. Саме там він пише та публікує кілька своїх казок англійською мовою, з'являються також його вірші мовою есперанто. Навчається він і в музичній академії, утім найголовнішим результатом цієї поїздки було розширення культурних горизонтів майбутнього письменника і набуття ним упевненості у своїх можливостях.

Так почалась одісея великого сліпого, оскільки дух мандрів і бажання навчати людей з вадами зору в різних країнах вели Василя Єрошенка по світу. Схильність до просвітницької праці, до виконання певної місії визначила і його тяжіння до використання есперанто та іноземних мов. У різні періоди свого життя В. Єрошенко організовував школи для незрячих дітей і дорослих [3, с. 108] та виявив неабиякі педагогічні здібності, розвинувши свої ідеї щодо виховання, тренування і можливих видів діяльності для сліпих.

Однією з відвіданих Єрошенком країн була Японія, де стрімко зростав інтерес до есперанто. Культурний код японця прописує уважне та турботливе ставлення до сліпої людини; у цій країні особливо поцінують незрячих музикантів, а також тренують незрячих масажистів. У 1914 р. Єрошенко прибув до Токіо з метою отримати нові знання та вміння. Швидко вивчивши японську мову, митець бере найактивнішу участь у культурному житті країни, її передових на той час громадських рухах. Його літературним дебютом японською мовою є ліричне оповідання «Розповідь паперового ліхтарика», надруковане в журналі «Кібо» в 1916 р. У Країні сонця, що сходить, Єрошенко стає медійною особистістю. Він пише казки для дітей, оповідання, нариси, п'єси, публіцистику і є широко відомим письменником [4, с.115-120]. Згодом, у 1927 р. реакційні кола японського уряду якийсь час «зачищали» слід письменника в культурі Сходу з політичних переконань, оскільки вважали його ідеї соціальної справедливості підривними для державності країни. Проте у 1959-1961 роках відбулося перевидання тритомного зібрання творів Єросієнко чи Еро-сан (так письменника називали в Японії), у 1979-1995 видано серію його брошур на есперанто.

Всесвітня мережа містить суперечливу інформацію щодо статусу Василя Єрошенка в сучасній Японії. За деякими джерелами, Єросієнко сьогодні практично забутий японцями [6]. Однак залишається фактом, що в 1953 р. його казки увійшли до багатотомної «Бібліотеки японської дитячої літератури». У

1956 р. побачила світ монографія Такасуґі Ітіро «Сліпий поет Єрошенко». Саме завдяки постійній цікавості, яку виявляли японці та китайці, котрі приїжджали до тогочасного СРСР, його ім'я вийшло з небуття на батьківщині. Загалом невідомо, як би склалася доля есперантиста й громадянина світу в тій дійсності, якби колишні друзі зі Сходу, не ставили у радянських владних кабінетах питань про те, де перебуває Василь Єрошенко та чим він займається. За спогадами сучасників, у 70-х роках японцям не наважилися навіть показати могилу визначного діяча культури, позаяк вона була занадто убогою [там само].

Після примусового вислання з Японії, у 1922 р. Еро-сан опиняється спочатку в Шанхаї, а потім у Пекіні. Його запрошує до себе славетний китайський письменник Лу Сін [5; 7]. Протягом певного часу Айлосяньке (китайський варіант вимови прізвища Єрошенко) проживає в домі великого китайського письменника. Пізніше Лу Сін виводить його образ у своєму оповіданні «Качина комедія» [там само]. Письменники спілкувалися між собою японською мовою.

У Китаї Василь Єрошенко викладав два академічних курси для студентів Пекінського університету, а саме - есперанто та сучасної літератури. Число студентів, що записались до нього на навчання, становило загалом більше 700 осіб [там само]. Через деякий час після того, як Єрошенко поїхав із Китаю додому, Лу Сін переклав низку його творів з японської на китайську мову. Ці переклади склали окремий том у 20-томному виданні творів Лу Сіня. До перекладів увійшли оповідання «Бірманська легенда», «Тісна клітка», драма «Персикова хмаринка» та інші твори Єрошенка [2]. Утім китайською мовою Єрошенко не володів, відтак окремі твердження в мережі Інтернет, щодо його статусу китайського письменника є дуже перебільшеними.

Можливою причиною відсутності в Єрошенка творів, написаних українською мовою, є майже повна відсутність його архівів, котрі знищували тричі, в різні роки. Останній, найбільший архів В. Єрошенка, заповіданий ним Товариству сліпих у Старому Осколі, був там спалений як непотріб. Родина збрала рідкісні видання з брайлівським шрифтом, усі опубліковані й неопубліковані праці та кореспонденцію письменника. Архів вагою до трьох тонн прибув до Старого Осколу на вантажівці, і в Товаристві не виявилось жодної людини, яка б гідно оцінила цей дар поета людям [1, с. 32]. Не виключена можливість, що свої останні літературні праці Василь Єрошенко писав і українською мовою, позаяк робив це, повернувшись до рідного села (Обухівка, Белгородської області), де говорили українською. Однак згадки про це ніким із дослідників не зафіксовані, і, за фактами, Єрошенко залишається письменником, який переважно творив мовою есперанто та японською мовою. Певна кількість його творів залишилась в особистих архівах його друзів і знайомих із різних країн та очікує на свого пошуківця.

Ті українські видання творів В. Єрошенка, що ми маємо сьогодні, є результатом перекладацьких зусиль. Існують переклади його віршів та оповідань з мови есперанто, японської та російської мов. Переклади ж російською мовою були виконані з китайських перекладів, зроблених свого часу Лу Сінем [5; 6].

Тому в ряді випадків маємо український текст, який не є прямим перекладом оригіналу. Нещодавно з'явилися українські переклади творів В. Єрошенка саме з японських видань (виконані Ю.Патлань), також перекладені українською (Н.М.Гордієнко-Андріанова, В.Паюк) маловідомі тексти, що були написані мовою есперанто та опубліковані в європейських виданнях .

Поступово, завдяки зусиллям дослідників постать Василя Єрошенка набуває чіткіших обрисів, і письменник перестає бути «людиною без біографії» та «митцем без творів».

Література

1.Андріанова-Гордієнко Н. М. Людина з легенди. Єрошенко В. Квітка справедливості. Легенди, казки, нариси, вірші, статті / Упор., передм., прим. Н. Андріанової-Гордієнко. Київ : Молодь, 1969. 261 с.

2.Біографії відомих українців. Василь Єрошенко. Електронна бібліотека Князєва. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/biographies/vidomi_ukraintsi/part4/eroshenko.htm

3.Патлань Ю. В. Василий Ерошенко как создатель и руководитель Первого республиканского детского дома для слепых детей Туркменской ССР (1935 – 1945). *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія :

Філологічні науки. 2019. № 2. С. 98–137. URL: <http://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/7.pdf>.

4.Патлань Ю. В. О статье Танабэ Кунио «Знакомимся с достижениями, учась у наших пионеров. Василий Ерошенко: пребывание в Японии и его друзья». *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія : Філологічні науки. 2019. № 1. С. 104–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduerpf_2019_1_12 .

5.Патлань Ю. В. Про роль перекладів Лу Сіня у вивченні та виданні творів Василя Єрошенка в СРСР та на пострадянському просторі (до 125-річчя від дня народження В. Я. Єрошенка). *Китаєзнавчі дослідження*. Збірник наукових праць. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців, 2015. №1–2. С. 144–159. URL:<http://sinologist.com.ua/wpcontent/uploads/2016/06/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf> .

6.Патлань Ю.В. Про «українське» у долі та творчості письменника Василя Єрошенка: до 125-ліття від дня народження. До збірки матеріалів Міжнародну наукову конференції «Культурно-інтелектуальна складова цивілізаційного поступу українства», присвяченої 180-річчю Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (Київ, 23 жовтня 2014 р.). *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 17. С. 182–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_17_54.

7.Чентай Ш. Єрошенко у Китаї. *Хроніка-2000: Український культурологічний альманах*. Вип.83. Кетяг калини і цвіт сливи (Україна – Китай) / Керівник авт. колективу А.В. Толстоухов, пер. з есп. Ю. Патлань. Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв України, 2010. С. 659-668.